

УДК 37.091.4:124.5(477)Русова
Р88

Софія Русова – предтеча нової української школи : зб. наук. праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції 25-26 лютого 2021 р. / за ред. проф. І. В. Зайченка. – Ріпки, 2021. – 168 с.

Sofia Rusova is the forerunner of the new Ukrainian school : collection sciences. Labours after materials of the IV All Ukrainian research and practice conference on February, 25-26 in 2021 / edited by Professor I.V. Zaichenko. – Ripky, 2021. – 168 s.

Збірник укладено за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції “Софія Русова – предтеча нової української школи”, що її проведено 25-26 лютого 2021 р. на базі Ріпкинської гімназії імені Софії Русової, Чернігівської області.

Видання розраховано для науковців, науково-педагогічних і педагогічних працівників, учителів загальноосвітніх навчальних закладів, працівників дошкільних установ, аспірантів, студентів.

ISBN 978-617-7932-12-2

Редакційна колегія:

Зайченко І.В., д-р пед. наук, проф., Пономаревський С.Б., д-р пед. наук, проф., Єрмаков І.Г., канд. істор. наук, ст. наук. співроб., Мельничук Т.Ф., канд. пед. наук, доцент, Коваленко О.В., канд. пед. наук, доцент, Корж Н.М., директор Ріпкинської гімназії імені Софії Русової.

Матеріали збірника подано в авторській редакції

Автори матеріалів відповідають за автентичність, достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, покликання на них.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали дозволяється тільки за згодою авторів

ISBN 978-617-7932-12-2

УДК 37.091.4:124.5(477)Русова

© Ріпкинська гімназія імені Софії Русової, 2021

ЗМІСТ

МАТЕРІАЛИ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ.....	6
ЗАЙЧЕНКО Іван. До питання про світогляд Софії Русової.....	6
ПОНОМАРЕВСЬКИЙ Станіслав. Софія Русова в пошуках універсального “Букваря”.....	17
МЕЛЬНИЧУК Тетяна. Виховання творчої особистості в новій українській школі за концепцією Софії Русової.....	20
ЄРМАКОВ Іван. Проектна концептосфера творчості Софії Русової.....	27
КОВАЛЕНКО Олена. Концепція С. Русової та концепція нової української школи: ретроспективний аналіз.....	33
КОРЖ Наталія. Софія Русова і вчитель нової української школи.....	42
СМОЛІНА Світлана. Формулювання цілей підготовки вчителів для національної школи України у творах Софії Русової.....	47
СТАСЮК Оксана. Оновлення стандарту дошкільної освіти через призму педагогічних ідей Софії Русової в сучасному закладі дошкільної освіти.....	48
МАРУЦАК Ірина. ЧЕРНІЙ Оксана. Адвент-календар “14-денна QR-мандрівка слідами Софії Русової”.....	51
МАТЕРІАЛИ СЕКЦІЙНИХ ЗАСІДАНЬ.....	54
АНЩЕНКО Олена. Освіта дорослих і життєтворчість Софії Русової.....	54
АНЩУК Антоніна. Використання лінгводидактичних аспектів С. Русової у формуванні мовленнєвого самовираження дошкільників.....	56
БУБІН Алла. БОЯРЧУК Світлана. Український дитячий садок Софії Русової та реалії сучасного дошкільця: порівняльний аспект.....	59
БУРБЕЛА Людмила. Реалізація в закладі дошкільної освіти концепцій національного виховання С. Русової шляхом упровадження форм “діяльнісного патріотизму”.....	62
ВОРОНІНА Галина. Педагог-позашкільник як інтерактант нової української школи.....	64

ВОРОНЦОВА Емілія. Знання, найважливіші для шкільної готовності	67
ГАРУС Світлана. Реалізація педагогічних ідей Софії Русової в роботі «Школи майбутнього першокласника»	69
ГОЛОВАЙ Ірина. Трансформація педагогічних ідей Софії Русової в українському гуманітарному ліцеї	75
ДАВЛЕТШИНА Юлія. Розвиток творчості учнів в новій українській школі	78
ДЕМ'ЯНЮК Олександр. Проблеми становлення української освіти в статті Софії Русової "Націоналізація школи" (1917)....	83
ДРОВОЗЮК Лідія. Софія Русова та земські освітяни з Поділля у боротьбі за українську школу.....	85
ЄРМАК Володимир. Сторінками історії... Підводимо храми з руїн. Урочистості з нагоди ювілею Софії Русової	88
ІЛЬКІВ Марія. Віддзеркалення державотворчих та педагогічних надбань Софії Русової у новій українській школі.....	91
КЛЯСЕН Наталія. Організаційно-педагогічні засади сервісного обслуговування закладів освіти в умовах діяльності ОТГ	97
КОБКО Лідія. Софія Русова і сучасні проблеми розвитку творчих здібностей учнів засобами геометрії.....	102
КРАСКІВСЬКА Оксана. Реалізація педагогічних ідей Софії Русової в організації дослідницької діяльності нової української школи	110
КРИЛОВЕЦЬ Микола. Соціально-педагогічна спрямованість поглядів Софії Русової	115
КРИЛОВЕЦЬ Микола. Краєзнавчий принцип виховання дітей у педагогічній спадщині Софії Русової	117
КУЗЬМЕНКО Ольга. Дещо з досвіду використання педагогічної спадщини С. Русової у процесі естетичного виховання учнів початкових класів	120
КУТОВА Оксана. Ідеї національного виховання у спадщині Софії Русової.....	125
ЛУЦЮК Анатолій. Педагогічна майстерність у спадщині Софії Русової	128
МАТВІЄНКО Світлана. С. Русова про залучення дітей до ручної праці	131

МАТЮШИНЕЦЬ Яна. Софія Русова про роль соціального середовища для розвитку особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку	134
НІТЧЕНКО Роман. Педагогічна майстерність вчителя в контексті наукової спадщини С. Русової	137
ПРИХОДЬКО Вероніка. Реформування сучасної освіти в контексті педагогічної спадщини Софії Русової.....	139
РЕЗНІК Любов. Педагогічна спадщина С. Русової в контексті сучасної соціалізації дошкільника	141
СИНЕКОП Людмила. Наступність між дошкільною і початковою ланками освіти.....	144
СІВАЧЕНКО Інеса. Ідеї Софії Русової в сучасному осмисленні професійної позиції педагога.....	149
ТАРАПАКА Наталія. Погляди Софії Русової на національне виховання дітей дошкільного віку	151
ФЕДОРЧЕНКО Наталія. ПРИМАЧЕНКО Олена. Педагогічні ідеї С.Ф. Русової у контексті нового українського закладу дошкільної освіти	155
ЧУРКІНА Вікторія. Гуманістична концепція виховання особистості Софії Русової.....	160
ШВЕД Ганна. Підготовка педагогічних працівників закладів дошкільної освіти у спадщині Софії Русової.....	162
ШПУЙ Валентина. Актуальність педагогічних ідей Софії Русової для сучасної нової української школи.....	165

проектів технології XXI століття, яка допомагає молодій людині бути життєздатною, конкурентноздатною і мобільною.

Цінність методу проектів у тому, що він сприяє подолання споглядального ставлення до навчання та життя. Смісловий наголос зміщується із пізнання на перетворення, на “Я – участь” у плеканні базової культури, освоєнні життєвих і соціальних ролей. В цьому полягає прогностична її життєтворча важливість і значення для реформування освіти в Україні проектної концептосфери творчості Софії Федорівни Русової.

Перелік використаних джерел:

1. Барви творчості: науково-метод. збірник / за ред. І.Г. Єрмакова. К., 1995.

2. Зайченко І.В. До питання про педагогічну концептосферу Софії Русової / Зайченко Іван // Педагогічні ідеї Софії Русової в контексті нової української школи.: зб. наук. праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 15-16 лютого 2019 р. Рівки, 2019. 240 с. С. 5-17.

3. Русова С.Ф. Нові методи дошкільного виховання / С. Русова. Прага, 1927. 112 с.

КОВАЛЕНКО Олена Володимирівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
Київський університет імені Бориса
Грінченка (м. Київ, Україна)*

КОНЦЕПЦІЯ С. РУСОВОЇ ТА КОНЦЕПЦІЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

За «Українським педагогічним словником» С. Гончаренка: «Концепція педагогічна (від лат. conception – сукупність, система) – система поглядів на те чи інше педагогічне явище, процес, спосіб розуміння, тлумачення якихось педагогічних явищ, подій; провідна ідея педагогічної теорії» [1, с. 177].

Питання педагогічної концепції С. Русової було і є предметом досліджень А. Богуш, Г. Дацюк, О. Джус, Н. Дічек, І. Зайченка, Є. Коваленко, Н. Копиленко, Н. Маліновської, З. Нагачевської, І. Пінчук, О. Проскури, О. Пшеврацької, О. Савченко, В. Сергєєвої, О. Сухомлинської, І. Улюкаєвої та ін. [2; 3; 4; 5; 6; 7; 9; 19].

В історії педагогіки відомими є авторські концепції освіти і виховання Ф. Фребеля, Й.Г. Песталоцці, К. Ушинського, С. Френе, М. Монтессорі, А. Макаренка, Я. Корчака, В. Сухомлинського, та ін.

Аналіз психолого-педагогічної спадщини С. Русової засвідчив, що над педагогічною концепцією вона працювала багато років. Це була основна ідея, що об'єднує більшу частину її творів. Наше опрацювання і аналіз Концепції НУШ дає підстави стверджувати, що ряд позицій цього документу перегукується з тими складовими, які знаходимо у творах С. Русової. Зокрема, за своєю структурою Концепція НУШ відповідає вимогам до цього виду документів і майже цілком відповідає педагогічній концепції С. Русової, а саме: мета виховання і завдання, основні принципи, зміст роботи закладу освіти. У Концепції НУШ додані ще кілька складових: строки реалізації концепції та очікувані результати, що підкреслює необхідність персональної відповідальності і моніторингу реалізації її змісту [8].

С. Русова глибоко усвідомлювала важливість чіткого визначення мети і завдань виховання як для розробки теоретичних основ педагогіки, так і для практичної діяльності педагогів, тому в ряді своїх праць вона приділила значну увагу аналізу цієї проблеми.

І.Зайченко, досліджуючи концепцію С. Русової, зазначає, що, проаналізувавши погляди на цю проблему багатьох вчених – філософів, педагогів, зокрема, Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Локка, Й.Г. Песталоцці, Й. Гербарта, Ф. Фребеля, А. Дістервега, Г. Спенсера, М. Монтеня, Д. Писарева, К. Ушинського, П. Лесгафта та ін. і відзначивши, що в педагогіці історично утвердилися два напрямки в справі визначення мети виховання: один – це надання більшого значення розвитку розуму, думки, мислення (Сократ, Д. Мілль, М. Монтень та ін.); другий – надання переваги розвитку волі, характеру, почуття (І. Кант, Ж.-Ж. Руссо, О. Герцен, П. Лесгафт та ін.) [9, с. 5], С. Русова зробила висновок, що мета виховання полягає в тому, щоб «допомогти вільній еволюції духовних і фізичних сил дитини» [10, с. 9]. Аналізуючи проблему мети виховання, С. Русова зазначала, що «тільки найпильніша увага до всіх виявів фізичного та духовного складу дитини може забезпечити досконалий розвиток духу і тіла» [11, с. 3]. У Концепції НУШ знаходимо завдання, які є співзвучними з концептуальними засадами видатного педагога: «..успішна самореалізація особистості», «..запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня)» тощо [8].

Створенню Концепції НУШ передувало глибоке вивчення членами авторського колективу досвіду організації роботи закладів освіти багатьох країн світу з метою залучення найкращого і найціннішого у систему освіти України. Про це неодноразово зазначала Л. Гриневич у своїх виступах на низці презентаційних заходів та конференціях. Як бачимо і ця позиція не є новою в освіті, а сягає своїм корінням у історію педагогіки. З ряду праць С. Русової нам відомо, у яких країнах світу вона побувала, вивчаючи систему освіти і що цікавого вона радила запровадити з цього досвіду в Україні і чому.

Основу педагогічної концепції, опрацьовану С. Русовою, складає система вимог, засадничих принципів. Серед них першою є вимога наукової відповідності виховного процесу, його зумовленості науковим даним щодо психофізичного розвитку дитини, щодо методів, адекватних для здійснення завдань виховання дітей певного віку. Саме цю вимогу С. Русова визначає як основну. Вона писала, що дитячий садок і школа «..мають організовуватися на підставах науки, відповідно до сучасних певних принципів психології і педагогіки» [10, с. 177]. Розвиваючи цю проблему, С. Русова додає: «Взагалі можна сказати сміливо, що все виховання, все навчання тепер – на підставі даних психології..» [11, с. 20].

Аналізуючи склад авторського колективу Концепції НУШ треба відзначити, що він представлений знаними в Україні і за її межами фахівцями найвищого рівня у галузі освіти, дитячої психології, фізіології, гігієни, педагогами-практиками та ін.

Наступна вимога до організації освітнього процесу в українській школі і дитячому садку, висунута С. Русовою, полягає у тому, що пріоритет у вихованні дитини має родина, і це потрібно враховувати під час організації освітнього процесу. Вона писала, щоб організувати корисний для виховання і жвавий дитячий садок і школу, «треба ставити їх якнайближче до сімейних обставин дитини, треба спілкуватися з дитиною материнською мовою... Тільки тоді справжня освіта опанує дитячою голівонькою..., не риючи прірви між своїм і чужим, між сімейним і шкільним життям» [12]. Викладаючи вимоги до педагога, С. Русова зазначала, що хороша «садівниця» і вчителька піклується не тільки про умови життя дитини у садочку та у школі, але й про згуртування батьків та матерів навколо закладу: «Головне завдання педагога – об'єднати їх в один широкий гурток, зацікавлений в найдорожчих своїх інтересах, в розвитку своїх дітей». Щодо форм співпраці «близького контакту» педагога з членами родин вихованців,

то С. Русова радила використовувати ті ж, які вихователі і вчителі використовують нині, а саме: «упорядковувати виставки праці дітей, їх різноманітних виробів, організувати гуртки батьків і матерів, свята, в яких могли б брати участь діти і їх батьки, різні добродійні вистави і т. ін.», а також – відвідування вихователя родин вихованців та бесіди з матерями вихованців з метою зіставлення, обговорення результатів правильності спостережень за їх дитиною [10, с. 158].

Актуально звучить ця концептуальна засада педагогічної концепції С. Русової на тлі аналізу Концепції НУШ та інших документів. Ще у Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI ст.) зазначалось, що «сім’я несе повну відповідальність за розвиток, виховання і навчання своїх дітей», а також те, що суспільне виховання покликане лише «доповнювати родинне виховання» [13, с. 5]. Ті ж позиції читаємо у Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Конвенції Про права дитини», «Сімейному кодексі України», «Цивільному кодексі України» тощо.

Одним з напрямів мети Концепції НУШ виділено такий: «...запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків» [8]. Ми не можемо погодитись зі словами: «...запровадження нового принципу...», адже це – не нове, а те, що було у системі освіти багато років тому викреслене і забуте.. Зіставляючи цю вимогу концепції С. Русової, положення сучасних нормативних документів, Концепцію НУШ доходиш висновку, що їхня принципова спільність засвідчує загальнофілософську і педагогічну виваженість, прогностичність засадничого принципу, який був визначальним ряд десятиліть тому, зазнав нівелювання і тепер опрацьовується знову. Наявність цього принципу у працях С. Русової може бути важливим доказом правильності пошуків сьогодні.

Наступний засадничий принцип педагогічної концепції С. Русової – індивідуалізація виховного процесу в дитячому садку та школі, його відповідності віковій і природі дитини. «Індивідуалізація – то є перша вимога справедливого виховання», – підкреслювала С. Русова [10]. Характерною особливістю педагогічної концепції С. Русової є те, що в центрі її стоїть особистість, дитина з її природженими задатками, здібностями, потребами, бажаннями. Видатний педагог, шляхом аналізу праць і думок дослідників, дає відповідь на питання: що таке особистість, індивідуальність, які головні умови, фактори і шляхи її формування та розвитку.

Наукові дослідження багатьох філософів, психологів, педагогів, фізіологів доводять, зазначила С. Русова, що хоч і можна визначити окремі типи дітей за певними психологічними характеристиками, проте між поодинокими дітьми існують дуже великі відмінності, а тому це треба враховувати педагогу, а отже, все навчання й виховання повинно бути пристосоване до особистості дитини, набрати індивідуального спрямування [14, с. 19]. Вона писала, що «...виховання є ніщо інше, як свідоме слідкування за природнім розвитком дитини, щоби лише деякими, наукою схваленими, засобами давати йому той напрямок, що дитину перетворює в найкращу людину в індивідуальному і соціальному відношенню» [11, с. 10]. Особливо за індивідуальний підхід до дітей С. Русова виступала на початковому етапі навчання, в роботі з маленькими дітьми: «...поруч з загальними умовами первісного навчання стоїть ще психологічна вимога індивідуалізації навчання» [15, с. 186].

Простежимо, як ця вимога тлумачиться сьогодні. У Концепції освіти дітей раннього і дошкільного віку (2020 р.) наголошується, що гуманістичні цінності освіти, ідеї особистісно орієнтованої педагогіки, педагогіки розуміння і партнерства становлять підґрунтя для досконалення системи освіти [16].

До пріоритетних напрямків реформування освіти у Концепції НУШ відносять «...особистісно-орієнтований підхід до навчання», а одне із завдань окреслене, як: «...запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня)» [8].

Цей засадничий принцип педагогічної концепції С. Русової, знайшов сучасне звучання, зокрема, і у зверненні до майбутніх педагогів. О. Савченко: «...людина – не засіб, а мета, тому не дитину треба пристосовувати до системи освіти, а школу до неї» [17, с. 5].

Повернення системи освіти до принципу індивідуалізації виховного процесу, його відповідності віковій і природі дитини, який відстоювала С. Русова майже 100 років тому і відхід від нівелювання особистості дитини, що було характерним для навчально-дисциплінарної моделі організації роботи дитячого садка і школи упродовж десятиліть, свідчить про те, що цей принцип педагогічної концепції С. Русової позачасовий.

Наступний засадничий принцип педагогічної концепції С. Русової – дитячий садок та школа мають бути пройняті національним духом свого народу [10; 12; 18]. Віддаючи належне ідеї М. Монтесорі про необхідність вільного розвитку дитини, необхідність вивчення

психофізіологічних особливостей дитини, пише О. Сухомлинська, С. Русова вибудовує свою систему освіти, відштовхуючись насамперед від необхідності виховання на національному ґрунті [19, с. 5]. Дитячий садок та школа, на думку С. Русової, мають закладатись так, як колись у XVI–XVII столітті закладалась національна школа – на демократичному ґрунті [10, с. 177]. Розвиваючи цю позицію, С. Русова подає філософсько-психологічний аналіз характерних рис українського народу, його особливостей [15, с. 186-187].

Свою позицію щодо цієї проблеми С. Русова висловила так: «Міцнішою нацією в наші часи виявляє себе та, яка краще других вичерпала у своєму вихованні свої глибинні національні скарби й національній психології дала вільний розвиток» [10].

Поділяючи погляди К. Ушинського, який у 50-60-ті роки XIX ст. висунув принцип народності у вихованні, обґрунтував його і намагався впровадити у своїй діяльності, С. Русова теж відстоювала ідею національної спрямованості виховання. К. Ушинський зазначав, що виховання, побудоване на народних традиціях, має такий позитивний виховний потенціал, якого не мають навіть найкращі педагогічні системи. На його думку, тільки народне виховання, що відбиває психологічні, соціально-економічні і культурні особливості народу, його життя і прагнення, може мати «справжню розвиваючу силу»; лише таке виховання формує національний характер, національну психологію людини [20].

С. Русова ж, розвиваючи ідеї К. Ушинського, ще на початку XX ст. обґрунтувала засади національної системи освіти, а її думки про те, що лише національне виховання є надзвичайно впливовою силою у формуванні національного характеру, національної психології людини, набули актуальності у наші дні. Зокрема, у Концепції НУШ, окреслюючи портрет випускника нової української школи, зазначено, що це – «...патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини» [8]. Таким чином, гармонійне поєднання традицій, народної педагогіки з новітніми науковими здобутками національної і світової педагогічної думки – це ті «золоті ключі», які знаходимо в історії розвитку педагогічної думки в Україні, зокрема, у працях С. Русової.

Наступними в педагогічній концепції С. Русової є група вимог, що визначають зміст роботи школи. Для дошкільної ланки і початкової школи, на її думку, основний зміст має складати

природознавство та різні види мистецтва «як джерело найпотрібнішого наукового знання, як найкраща дисципліна розуму, що призвичаює дитину до пильних спостережень, до послідовних висновків, як предмет, що має найкращий моральний і естетичний вплив на виховання дитини» [14, с. 21].

Проблема відбору відповідного змісту освіти сьогодні є серед найбільш актуальних. Вона стала предметом широкого обговорення у наукових колах – серед філософів, психологів, педагогів, фізіологів, серед педагогів-практиків, серед батьків, у засобах масової інформації.

Особливо ця робота активізувалась у період розробки Державного стандарту початкової освіти (2019 р.) та нової редакції Базового компонента дошкільної освіти (2020 р.). Важливість проблеми змісту освіти підкреслювала О. Савченко зазначаючи, що «через засвоєння змісту освіти особистість готується до збереження й розвитку культури (у широкому її розумінні). Тому зміст шкільної освіти, навіть у початковій школі, не може бути вузьким. Він має жититися різними джерелами, серед них найголовніші – наука, виробничі технології, краєзнавство, людинознавство, педагогічні й психологічні знання тощо» [21, с. 52]. Слід зазначити, що у Концепції НУШ такої деталізації змісту освіти ми не знаходимо. Попри це, окреслені завдання з використанням сучасних термінів, а саме: «...набути ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості» [8].

Цілком дотичним до питання змісту освіти є питання освітніх програм. Виступаючи на з'їзді діячів освіти Росії, С. Русова, окрім аналізу стану освіти, торкнулась питання програм: «Сучасна наша народна школа, пов'язана єдинородними програмами, підручниками, правилами, що виходять з одного центру, ще довго буде знаходитись в руках централістичної адміністрації, яка не рахується ні з якими національними особливостями». Висловлюючи свої рекомендації щодо програм, видатний педагог зазначала: «...взагалі у дитячих садках і школах не може бути єдиної сталої програми, бо всі уроки мають відповідати сучасному інтересові і настроєві учнів». Відстоюючи творчий підхід педагогів до роботи з дітьми, С. Русова радила педагогу при плануванні своєї роботи брати до уваги інтереси і нахили своїх учнів, їх здібності, природне оточення школи, національний склад населення тощо.

Більш, ніж півстоліття дитячі садки і школи працювали за єдиною програмою, що спричинило виникнення унітарної системи

освіти. Не все в ній має піддаватись критиці. Однак, саме єдиною обов'язковою програмою обумовлено виникнення єдиного усталеного типу закладів освіти, з єдиною структурою, змістом освітнього процесу та вимогами до його наслідків. Це призвело до спрощення освітнього процесу, стилю взаємин педагогів з дітьми та батьками, знеціненню творчого ставлення до організації освітнього процесу, психологічної особистісної дезорієнтованості тощо. І на сьогодні, ніби слідуючи настановам С. Русової, взяли до уваги застереження видатного педагога щодо негативного впливу єдиних програм, «вироблених в центрі». Підтвердження цих слів знаходимо у Концепції НУШ, де прописане право школи розробляти і впроваджувати власні освітні програми: «... у рамках реформування системи управління загальною середньою освітою школа матиме право розробляти і впроваджувати власні освітні програми відповідно до державного стандарту загальної середньої освіти...» [8].

У творах С. Русової серйозна увага приділена питанню освіти і виховання дітей з особливими освітніми потребами. На її переконання, усі діти, незалежно від стану здоров'я мають право на навчання і виявлення своїх потенційних здібностей і нахилів. Це питання простежується у Концепції НУШ: «...з метою створення умов для інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами необхідно розробити індивідуальні програми їх розвитку, що включатимуть корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід і засоби для навчання таких дітей» [8].

Аналізуючи праці С. Русової, окремі дослідників зазначають, що центральним питанням у розв'язанні проблем освіти й школи, на думку видатного педагога, було питання про вчителя. Розглядаючи соціально-економічний, правовий, загальнокультурний і професійний рівень українського вчительства того часу, важливий висновок, який зробила С. Русова, полягає в тому, що тільки досвідчений, щасливий, незалежний, а не змучений нестатками, безправний учитель принесе найбільшу користь і учням, і їхнім батькам [7, с. 19].

Показуючи актуальність поглядів С. Русової, О. Проскура підкреслює, що і в наш час, коли так гостро постало питання творення школи і освіти в Україні, вивчення сучасного становища вихователя і вчителя, порівняльний аналіз його підготовки і праці в різних країнах, як це подано в роботах С. Русової істотно допоміг би розв'язати найважливіші питання і сьогодні, й на перспективу.

Заслугує на увагу те, що такий аналіз допоміг виокремити це питання у Концепції НУШ, а саме: «для досягнення мети концепції необхідно забезпечити стимулювання вчителя до особистого і професійного зростання та надання йому академічної свободи, а також матеріальне стимулювання, зокрема шляхом підвищення розрядів у Єдиній тарифній сітці» [8].

Перелік використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
2. Богуш А.М. Біологічне і соціальне у поглядах С.Русової на виховання // Дошкільне виховання. 1996. № 8. С.8-9.
3. Джус О.В. Життя і творчість Софії Федорівни Русової (1856-1940): Навч.-метод. посібн. Івано-Франківськ. 2015. 166 с.
4. Зайченко І.В. Педагогічна концепція С.Ф. Русової: Навч. пос. для студ. пед. спец. вузів / Передм. М.Д. Ярмаченка.- 3-е вид. доп. і переробл. Чернівці: РВК «Деснянська правда», 2006. 232 с.
5. Коваленко Є.І., Пінчук І.М. Софія Русова - видатний педагог України // Русова Софія. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. Кн.1 / За ред. Є.І. Коваленко; Упоряд., перем., прим. Є.І. Коваленко, І.М. Пінчук. К.: Либідь, 1997. С.7-43.
6. Проскура О. Біля джерел української педагогічної думки // Русова С. Вибрані педагогічні твори. К.: Освіта, 1996. С.5-33.
7. Проскура О. Біля джерел її вогнища // Русова Софія. Мої спомини. К.: Україна-Віта, 1996. С. III-XII.
8. «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»: Розпорядження КМ України № 988-р від 14.12.2016 р. / режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>.
9. Зайченко І.В. С.Ф. Русова про мету виховання і завдання нової школи // Матеріали Всеукр. пед. читань, присв. 140-річчю з дня народж. С.Ф. Русової “Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової” / Відп. ред. Є.І. Коваленко. Чернівці, 1996. Кн. 3. С. 5–10.
10. Русова С.Ф. Дошкільне виховання // Русова С. Вибрані педагогічні твори. К.: Освіта, 1996. С. 34-184.
11. Русова С.Ф. Нові методи дошкільного виховання / С. Русова. Прага: Сіяч, 1927. 112 с.

12. Русова С.Ф. Дитячий сад на національному ґрунті / С. Русова // Світло. 1910. № 3. С. 44–54.
13. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) // Освіта. 1993. – грудень. №№ 44-46. С. 1-15.
14. Русова С.Ф. Нова школа / Барви творчості. К., 1995. С. 18-30.
15. Русова С.Ф. В дитячому садку // Русова С. Вибрані педагогічні твори. К.: Освіта, 1996. С. 185-201.
16. Сисоєва С.О. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку: новий погляд / Сисоєва С.О., Рейпольська О.Д. // Вісник НАПН України. 2020. № 2 (1). С.1-10.
17. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / О.Я. Савченко. К.: Абрис, 1997. 416 с.
18. Русова С.Ф. Суспільні питання виховання // Софія Русова і Галичина: Зб. стат. і матер. Упор., прим., дод. З.І. Нагачевська. Ів.-Фр.: Вік, 1996. С. 25-31.
19. Сухомлинська О.В. Софія Русова в контексті розвитку педагогічної думки / О.В. Сухомлинська // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч України. Матеріали Всеукр. пед. читань. Кн. 1. Відп. ред. Коваленко Є.І. Чернівці, 1996. С. 1-7.
20. Ушинский К.Д. О народности в общественном воспитании. Воспитание и характер // Избранные педагогические произведения. – М.: Просвещение, 1968. С. 268-284.
21. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / О.Я. Савченко. К.: Абрис, 2018. 416 с.

КОРЖ Наталія Миколаївна,
директор гімназії імені Софії Русової
(смт. Рипки, Україна)

СОФІЯ РУСОВА І ВЧИТЕЛЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Головна мета сучасної української освіти – створити умови для розвитку й самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства. Сучасну систему освіти України слід розглядати у контексті її становлення та розвитку, враховуючи нові світові реалії, рішуче відмежовуючись від колишньої надмірної ідеологізації,